

Iwona Szczepaniak

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB w Warszawie

ANALIZA PORÓWNAWCZA CEN ŻYWNOŚCI W UNII EUROPEJSKIEJ

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE FOOD PRICES IN THE EUROPEAN UNION

Słowa kluczowe: konkurencyjność, sektor żywnościowy, ceny, Unia Europejska

Key words: competitiveness, food sector, prices, European Union

Abstrakt. Celem artykułu było przedstawienie zróżnicowania cen żywności w Unii Europejskiej oraz ocena cenowych przewag konkurencyjnych polskich producentów żywności na rynku unijnym. Podejmowane przez przedsiębiorstwa działania mają na celu wzrost konkurencyjności, który wyraża się lepszą pozycją konkurencyjną na rynku oraz zdobywaniem przewag konkurencyjnych w długim okresie. Dotychczasowym źródłem przewag konkurencyjnych polskich producentów żywności na unijnym rynku były przede wszystkim przewagi kosztowo-cenowe. Osiągnięcie tych przewag było możliwe dzięki niższemu cenom produktów rolnych, niższym kosztom pracy i pozostałym czynnikom produkcji oraz niższemu marżom przetwórczym. Wraz z postępującą integracją polskiego rynku rolno-spożywczego z rynkiem UE następuje konwergencja cen krajowych z cenami unijnymi. W konsekwencji niezbędne jest wykorzystywanie przez producentów w coraz większym stopniu pozacenowych instrumentów konkurencyjności.

Wstęp

Wzrost koncentracji przemysłu spożywczego, rosnące znaczenie podmiotów zagranicznych na polskim rynku żywnościowym, szybki rozwój oferty handlowej firm krajowych i związany z tymi zjawiskami wysoki poziom nasylenia rynku spożywczego w Polsce, jak również zderzenie się z niczym nieograniczoną konkurencją na wielkim rynku unijnym i konieczność pozyskiwania nowych pozaunijnych rynków eksportowych zmuszają polskie przedsiębiorstwa przemysłu spożywczego do ciągłego poszukiwania nowych źródeł przewag konkurencyjnych. Przewagi te miały dotychczas głównie charakter przewag cenowych, a ich źródłem były niższe ceny produktów rolnych, niższe koszty pracy i pozostałych czynników produkcji, jak również niższe marże przetwórcze [Szczepaniak 2009].

W rozważaniach na temat cenowych przewag konkurencyjnych niezbędne jest wskazanie na „prawo jednej ceny”, które stwierdza, że *na konkurencyjnym rynku pozbawionym kosztów transportu oraz oficjalnych barier handlowych (takich jak np. cła), identyczne dobra sprzedawane w dwóch różnych krajach muszą być sprzedawane po tej samej cenie, kiedy ceny stosowane w tych krajach wyrażymy w jednej walucie* [Krugman, Obstfeld 2007]. Prawo to stwarza przesłanki do przepływu towarów z krajów, w których są one tańsze, do tych w których są droższe, ale tylko do czasu, gdy ceny w obu krajach wyrównają się. Zagadnienia związane z „prawem jednej ceny” można odnaleźć w pracach wielu ekonomistów, np. według Marshalla im bardziej idealny jest rynek, tym występuje silniejsza tendencja do płacenia takiej samej ceny za to samo dobro na różnych obszarach tego rynku, natomiast według Stillera rynek jest to obszar, w ramach którego ceny tych samych towarów zmiernają do wyrównania się po uwzględnieniu kosztów transportu oraz różnych barier handlowych [Wolszczak-Derlacz 2007]. Z uwagi na to, że współczesne rynki są mniej lub bardziej niedoskonałe, a pod względem geograficznym bardzo duże i odległe od siebie, często dochodzi do różnego rodzaju różnicowania cen. Segmentacji rynków sprzyja także istnienie granic państwowych, występowanie barier handlowych, działanie instrumentów regulacji rynków, a także brak jednolitej waluty. W sytuacji, gdy rynki te reprezentują poszczególne kraje, mamy do czynienia z międzynarodowym różnicowaniem cen.

Oprócz ww. czynników prowadzących do różnicowania cen, występuje także wiele czynników stymulujących ich wyrównywanie. Jednym z takich czynników jest ekonomiczna integracja rynków, która powinna przyczyniać się do zmniejszania różnic w cenach tych samych produktów. Szczególnie silna konwergencja cen na obszarze zintegrowanym występuje w zakresie dóbr handlowych w sektorach, które do tej pory charakteryzowały się wysokimi barierami handlowymi i pozahandlowymi. Wolszczak-Derlacz wskazuje ponadto, że ujednoczenie cen jest źródłem korzyści zarówno dla krajów o wysokich cenach, w których konwergencja powoduje obniżanie cen (korzyści osiągają wtedy konsumenci), jak i dla krajów o niskich cenach, dla których konwergencja oznacza wzrost cen (korzyści osiągają producenci) [Wolszczak-Derlacz 2007].

Utworzenie Jednolitego Rynku Europejskiego (JRE), w którym zapewniony został swobodny przepływ towarów, osób, usług i kapitału, również przyczyniło się do konwergencji cen, stanowiąc jednocześnie dowód skuteczności działania tego rynku. Badania prowadzone w IERiGŻ-PIB wskazują na stopniowe i systematyczne zmniejszanie się przewag cenowych na rynkach produktów rolnictwa i przetwórstwa spożywczego, wynikające właśnie z postępującej konwergencji cen krajowych z cenami UE [Szczepaniak 2009, Szczepaniak 2012]. Zjawisko to świadczy o postępującej integracji polskiego rynku rolno-spożywczego z rynkiem UE.

Material i metodyka badań

Celem opracowania było z jednej strony przedstawienie zróżnicowania cen żywności pomiędzy poszczególnymi państwami Unii Europejskiej, a z drugiej strony ukazanie jaką pozycję wśród tych krajów zajmuje Polska, tj. jak kształtują się cenowe przewagi konkurencyjne polskich producentów żywności na rynku unijnym.

W analizie wykorzystano dane opracowywane przez Biuro Statystyczne Unii Europejskiej Eurostat, publikowane w różnego rodzaju raportach [m.in. Borchert E., Reinecke S. 2007, Kurkowiak B. 2010, Kurkowiak B. 2011, Lehmuskoski M., Reinecke S. 2004], jak i zamieszczane na stronie internetowej Eurostatu [www.epp.eurostat.ec.europa.eu].

Eurostat za pośrednictwem narodowych urzędów statystycznych cyklicznie bada i porównuje ceny dóbr i usług wykorzystywanych w gospodarstwach domowych w 37 krajach. Do tej grupy należą: 27 krajów członkowskich UE, 3 kraje kandydujące (Chorwacja, Macedonia i Turcja), 3 kraje EFTA (Islandia, Norwegia i Szwajcaria) oraz 4 kraje Bałkanów Zachodnich (Albania, Bośnia i Hercegowina, Czarnogóra i Serbia).

Analizą porównawczą objęto ceny około 500 porównywalnych produktów żywnościowych we wszystkich 37 krajach. Objęcie badaniem tak dużej grupy produktów umożliwiło wszystkim krajom uwzględnienie w obliczeniach wystarczającej liczby produktów odzwierciedlających ich wzorce konsumpcji. Dla każdego kraju obliczono względne indeksy poziomu cen (*Price level index*) żywności, napojów bezalkoholowych, napojów alkoholowych i tytoniu¹, za pomocą których możliwe jest porównanie poziomów cen w poszczególnych krajach w odniesieniu do średniego poziomu cen produktów żywnościowych w UE. Wartości względnych wskaźników poziomu cen są liczone z uwzględnieniem relacji parytetu siły nabywczej do kursu walutowego (w przypadku państw spoza strefy euro), co umożliwi porównywanie poziomu cen tych samych produktów żywnościowych w jednej wspólnej walucie. Wartość indeksu poziomu cen wyższa od 100 oznacza, że w danym kraju ceny określonej grupy produktów są wyższe niż przeciętnie w UE, podczas gdy wartość tego wskaźnika poniżej 100 świadczy o niższych cenach w danym kraju niż we Wspólnocie, a zatem o cenowych przewagach konkurencyjnych producentów żywności z tego kraju.

Do analizy stopnia zmienności cen poszczególnych grup produktów żywnościowych wykorzystano współczynniki zmienności (*Variation coefficients*) liczone przez Eurostat dla poszczególnych grup produktów żywnościowych, m.in. dla „starych” krajów członkowskich UE (UE-15) i dla całej UE (UE-27). Współczynnik zmienności cen jest definiowany jako stosunek procentowy odchylenia standardowego do średniej ceny. W opracowaniu współczynnik zmienności cen danej grupy produktów żywnościowych został wyznaczony jako odchylenie standardowe względnych indeksów cen w procencie średniego indeksu cen. Im wyższy jest współczynnik zmienności, tym większe jest rozproszenie cen w danej grupie produktów. Im niższy jest współczynnik zmienności, tym mniejszy jest rozrzut cen w danej grupie produktów.

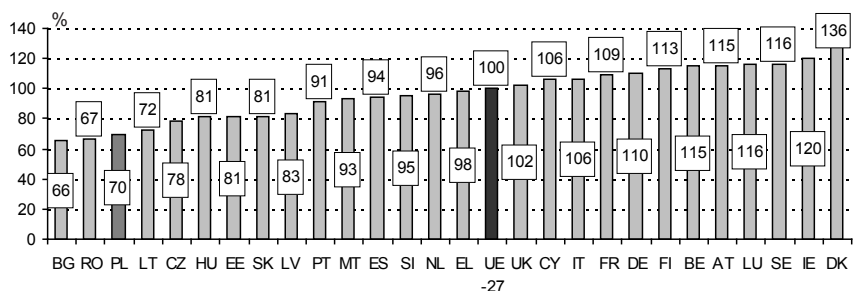
W artykule analizę porównawczą poziomu cen żywności ograniczono jedynie do 27 krajów członkowskich UE. Okres objęty analizą obejmuje lata 2003-2009.

Wyniki badań

Wskaźniki poziomu cen żywności i napojów bezalkoholowych są bardzo zróżnicowane pomiędzy poszczególnymi krajami członkowskimi UE. W 2010 r. najniższą wartość względnego wskaźnika poziomu cen tej grupy produktów odnotowano w Bułgarii (66%), a najwyższą w Danii (136%). Oznacza to, że porównywalny koszyk żywności i napojów bezalkoholowych w Danii był droższy niż przeciętnie w UE o 36%, a w Bułgarii był tańszy niż średnio w UE o 34%. Ceny żywności i napojów bezalkoholowych w Danii były tym samym ponaddwukrotnie wyższe niż w Bułgarii (rys. 1).

Całą zbiorowość krajów UE, w zależności od wartości względnych wskaźników poziomu cen żywności i napojów bezalkoholowych, można podzielić na 4 grupy, tj.:

¹ W grupie „żywność” wydzielane są jeszcze takie podgrupy produktów, jak: zboża, przetwory zbożowe i pieczywo; mięso i przetwory z mięsa; ryby i przetwory z ryb; mleko, przetwory z mleka i jaja; oleje i pozostałe tłuszcze; owoce, warzywa, ziemniaki i przetwory z nich oraz tzw. pozostała żywność (m.in. cukier, słodycze, lody, koncentraty spożywcze). W grupie napojów bezalkoholowych uwzględniono wody mineralne, soki i napoje owocowe i warzywne, napoje gazowane oraz kawę, herbatę i kakao. Napoje alkoholowe to wyroby spirytusowe, wino oraz piwo.

Rysunek 1. Względne indeksy poziomu cen żywności i napojów bezalkoholowych w poszczególnych krajach UE-27 w 2010 roku (UE-27=100)

Figure 1. Price level index for food and non-alcoholic beverages in the EU-27 (EU-27=100), 2010

Oznaczenia krajów/Country abbreviations: AT – Austria/Austria, BE – Belgia/Belgium, BG – Bułgaria/Bulgaria, CY – Cypr/Cyprus, CZ – Czechy/Czech Republic, DE – Niemcy/Germany, DK – Dania/Denmark, EE – Estonia/Estonia, EL – Grecja/Greece, ES – Hiszpania/Spain, FI – Finlandia/Finland, FR – Francja/France, HU – Węgry/Hungary, IE – Irlandia/Ireland, IT – Włochy/Italia, LT – Litwa/Lithuania, LU – Luksemburg/Luxemburg, LV – Łotwa/Latvia, MT – Malta/Malta, NL – Holandia/Netherlands, PL – Polska/Poland, PT – Portugalia/Portugal, RO – Rumunia/Romania, SE – Szwecja/Sweden, SI – Słowenia/Slovenia, SK – Słowacja/Slovakia, UK – Wielka Brytania/United Kingdom

Źródło: opracowanie własne na podstawie Kurkowiak 2011

Source: own study based on Kurkowiak 2011

- I ($\geq 120\%$ średniej w UE): Dania i Irlandia; do tej grupy należą państwa, w których poziom cen jest równy bądź wyższy niż przeciętnie w UE o 20%; są to kraje, w których ceny żywności i napojów bezalkoholowych są najwyższe, a zatem najmniej konkurencyjne na rynku unijnym;
- II ($< 120\%$ i $\geq 100\%$ średniej w UE): Szwecja, Luksemburg, Austria, Belgia, Finlandia, Niemcy, Francja, Włochy, Cypr i Wielka Brytania; w tej grupie państw poziom cen żywności i napojów bezalkoholowych jest równy średniej unijnej bądź wyższy, ale mniej niż o 20%; są to kraje, w których ceny żywności również nie zapewniają przewagi konkurencyjnych, ale w mniejszym stopniu niż kraje grupy I;
- III ($< 100\%$ i $\geq 80\%$ średniej w UE): Grecja, Holandia, Słowenia, Hiszpania, Malta, Portugalia, Łotwa, Słowacja, Estonia i Węgry; ta grupa państw osiąga względne cenowe przewagi konkurencyjne (ceny są niższe od przeciętnych w UE o nie więcej niż 20%), ale nie są one zbyt wysokie; do grupy tej należy m.in. część nowych państw członkowskich;
- IV ($< 80\%$ średniej w UE): Czechy, Litwa, Polska, Rumunia i Bułgaria; są to kraje, w których ceny żywności i napojów bezalkoholowych są niższe niż przeciętnie w UE o ponad 20%; do grupy tej należą pozostałe nowe kraje członkowskie, w tym Polska.

Analiza względnych indeksów cen produktów żywnościowych wskazuje, że poziom cen tych produktów w „nowych” państwach członkowskich (UE-12) jest zdecydowanie niższy niż w „starych” (UE-15). W obu grupach krajów ceny te są również bardzo zróżnicowane, zarówno jeśli chodzi o poszczególne grupy produktów żywnościowych, jak i ich podgrupy. Spośród krajów UE-15 w 2009 r. żywność najdroższa była w Danii, Irlandii i Finlandii, a najtańsza w Portugalii, Hiszpanii i Wielkiej Brytanii (tab. 1). W Danii szczególnie drogie były zboża, przetwory zbożowe i pieczywo, mięso i przetwory z mięsa oraz oleje i pozostałe tłuszcze. W Irlandii najdroższe było mleko i ich przetwory oraz owoce, warzywa, ziemniaki i przetwory z nich. W Portugalii najtańsze było mięso i przetwory z mięsa, a w Hiszpanii oleje i pozostałe tłuszcze. W Wielkiej Brytanii relatywnie tanie były zboża, przetwory zbożowe i pieczywo oraz ryby i przetwory z ryb. Napoje bezalkoholowe również najdroższe były w Danii i Irlandii, napoje alkoholowe – w Finlandii i Irlandii, a tytoń – w Irlandii i Wielkiej Brytanii. Relatywnie najtańsze napoje bezalkoholowe sprzedawane były natomiast we Włoszech, Francji i Holandii, napoje alkoholowe – w Hiszpanii i Portugalii, a tytoń – w Grecji i Hiszpanii.

Spośród krajów UE-12 w 2009 r. najwyższe ceny osiągała żywność na Cyprze (była nawet droższa niż przeciętnie w UE), Słowacji oraz Malcie, przy czym dotyczyło to zdecydowanej większości grup produktów, tj. zbóż, przetworów zbożowych i pieczywa, mięsa i przetworów mięsnych, ryb i przetworów rybnych, mleka i przetworów mleczarskich oraz owoców, warzyw, ziemniaków i przetworów z nich (tab. 2). Na uwagę zasługują jednak również dość wysokie ceny olejów i pozostałych tłuszczów na Litwie. Najniższe ceny osiągała żywność w Polsce, Rumunii i Bułgarii. W Polsce najtańsze było mięso i przetwory z mięsa oraz mleko i przetwory z mleka. W Rumunii odnotowano najniższe ceny olejów i pozostałych tłuszczów oraz owoców, warzyw, ziemniaków i przetworów z nich. W Bułgarii najtańsze były zboża i przetwory zbożowe oraz pieczywo. Napoje bezalkoholowe najdroższe były na Cyprze i Malcie, a najtańsze w Rumunii i

Tabela 1. Względne indeksy cen głównych grup produktów żywnościowych w poszczególnych krajach UE-15 w 2009 r. (UE-27=100)

Table 1. Price level index for main food categories in the EU-15 (EU-27=100), 2009

Wyszczególnienie/ Specification	Indeksy cen/Price index [%]														
	BE	DK	DE	IE	EL	ES	FR	IT	LU	NL	AT	PT	FI	SE	UK
Zywność, w tym:/Food, of which:	115	134	111	128	100	96	112	109	119	98	117	92	118	104	96
– pieczywo i zboża/bread and cereals	116	146	110	132	117	111	113	103	123	99	126	106	128	114	84
– mięso/meat	121	131	126	121	95	86	122	112	117	115	128	80	120	107	102
– ryby/fish	128	120	109	113	111	93	110	115	121	105	114	81	103	99	75
– mleko, sery i jajka/milk, cheese and eggs	122	115	92	137	132	105	104	124	120	93	100	111	111	90	95
– oleje i tłuszcze/oils and fats	124	140	98	105	120	83	106	116	123	83	118	98	111	104	87
– owoce, warzywa, ziemniaki/fruits, vegetables, potatoes	109	134	127	142	77	100	118	94	126	104	122	81	129	119	117
– pozostała żywność/other food	104	160	106	123	116	102	103	131	109	80	115	116	115	95	91
Napoje bezalkoholowe/ Non-alcoholic beverages	116	193	106	146	115	97	96	94	106	96	108	102	132	110	102
Napoje alkoholowe/ Alcoholic beverages	101	135	91	167	105	84	95	113	96	99	95	86	170	138	117
Tytoń/Tobacco	108	117	119	217	72	73	133	104	88	111	97	85	110	130	166
Ogółem dobra i usługi konsumpcyjne/ Total consumer goods and services	114	145	106	125	97	97	114	106	121	108	108	89	126	107	93

Źródło/Source: Kurkowiak 2010

Tabela 2. Względne indeksy cen głównych grup produktów żywnościowych w poszczególnych państwach UE-12 w 2009 r. (UE-27=100)

Table 2. Price level index for main food categories of food in EU-12 (EU-27=100), 2009

Wyszczególnienie/ Specification	Indeksy cen/Price index [%]											
	BG	CZ	EE	CY	LV	LT	HU	MT	PL	RO	SI	SK
Zywność, w tym:/Food, of which:	67	74	79	106	83	72	78	91	63	65	96	80
– pieczywo i zboża/bread and cereals	52	69	78	116	81	78	71	84	58	61	101	78
– mięso/meat	59	69	70	90	75	63	72	75	56	58	91	68
– ryby/fish	72	82	77	119	77	66	93	94	69	72	100	83
– mleko, sery i jajka/milk, cheese and eggs	92	82	86	137	89	77	89	113	63	93	101	92
– oleje i tłuszcze/oils and fats	89	84	100	110	115	92	98	111	80	79	122	108
– owoce, warzywa, ziemniaki/fruits, vegetables, potatoes	65	70	80	92	85	70	75	91	68	58	92	73
– pozostała żywność/other food products	84	86	92	121	95	89	89	116	72	77	103	107
Napoje bezalkoholowe/ Non-alcoholic beverages	80	93	99	130	114	91	89	118	76	75	93	101
Napoje alkoholowe/Alcoholic beverages	77	89	106	119	118	99	84	98	89	70	102	97
Tytoń/Tobacco	46	75	58	88	62	51	51	94	52	47	65	73
Ogółem dobra i usługi konsumpcyjne/ Total consumer goods and services	53	71	75	91	75	68	65	81	59	57	85	74

Źródło: jak w tab. 1

Source: jak w tab. 1

Polsce, podczas gdy napoje alkoholowe najczęściej kosztowały na Cyprze i Litwie, a najmniej w Rumunii i Bułgarii. Tytoń najdroższy był na Cyprze i Malcie, a najtańszy w Rumunii i Bułgarii.

Z analizy stopnia zróżnicowania indeksów względnego poziomu cen produktów żywnościowych wynika, że zróżnicowanie poziomu cen większości grup tych produktów jest wyższe w całej UE niż tylko w krajach UE-15 (tab. 3). Jeśli chodzi o grupy produktów, to największe zróżnicowanie indeksów względnego poziomu cen w krajach UE-27 odnotowano w następujących grupach (kolejno): tytoń, napoje alkoholowe oraz napoje bezalkoholowe, a najmniejsze dysproporcje zaobserwowano w grupie żywność. Ta ostatnia grupa produktów jest jednak złożona z wielu podgrup, wśród których najbardziej zróżnicowane ceny były w: mięsie i przetworach z mięsa, zbożach, przetworach zbożowych i pieczywie oraz owocach, warzywach, ziemniakach i ich przetworach. Najmniejsze różnice w poziomie cen występowały w olejach i pozostałych tłuszczach, mleku, serach i jajach oraz w tzw. pozostałej żywności.

Zgodnie z danymi Eurostat, ceny żywności i napojów bezalkoholowych w Polsce w 2010 r. były o 30% niższe niż przeciętnie w UE-27, w tym żywność tańsza była o 31%, a napoje bezalkoholowe o 17% (tab. 4). Pozostałe dwie analizowane grupy produktów żywnościowych, tj. napoje alkoholowe i tytoń były tańsze odpowiednio o 10 i aż 43%. Jeśli chodzi o poszczególne podgrupy produktów w kategorii „żywność”, to najtańsze w Polsce w porównaniu z UE (wg danych z 2009 r.) były: mięso i przetwory z

Tabela 3. Współczynnik zmienności indeksów względnego poziomu cen produktów żywnościowych w UE-15 i UE-27 w 2009 r.
Table 3. Variation coefficients of the 2009 price level index for main food categories in the EU-15 and the EU-27

Wyszczególnienie/Specification	Współczynnik zmienności indeksów cen/ Variation coefficients of price level index [%]	
	UE-15	UE-27
Żywność w tym:/Food of which:	10,7	20,1
– pieczywo i zboża/bread and cereals	12,4	24,9
– mięso/meat	13,2	26,2
– ryby/fish	13,2	18,9
– mleko, sery i jajka/milk, cheese and eggs	13,1	17,7
– oleje i tłuszcze/oils and fats	14,6	14,9
– owoce, warzywa, ziemniaki/fruits, vegetables, potatoes	16,2	24,7
– pozostała żywność/other food products	16,1	17,7
Napoje bezalkoholowe/Non-alcoholic beverages	21,9	22,0
Napoje alkoholowe/Alcoholic beverages	23,6	22,4
Tytoń/Tobacco	31,3	41,8
Ogółem dobra i usługi konsumpcyjne/Total consumer goods and services	12,6	25,1

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

Tabela 4. Względne indeksy cen głównych grup produktów żywnościowych w Polsce w latach 2003-2010 (UE=100*)
Table 4. Price level index for main food categories in Poland, 2003-2010 (EU=100*)

Wyszczególnienie/Specification	Indeksy cen/Price level index [%]			
	2003	2006	2009	2010
Żywność i napoje bezalkoholowe, w tym:/ Food and non-alcoholic beverages, of which:	55	67	64	70
– żywność/food:	53	65	63	69
– pieczywo i zboża/bread and cereals	50	60	58	-
– mięso/meat	47	52	56	-
– ryby/fish	56	67	69	-
– mleko, sery i jaja/milk, cheese and eggs	54	67	63	-
– oleje i tłuszcze/oils and fats	72	83	80	-
– owoce, warzywa, ziemniaki/fruits, vegetables, potatoes	54	72	68	-
– pozostała żywność/other food products	71	82	72	-
– napoje bezalkoholowe/non-alcoholic beverages	65	84	76	83
Napoje alkoholowe/Alcoholic beverages	88	91	89	90
Tytoń/Tobacco	35	44	52	57
Ogółem dobra i usługi konsumpcyjne/Total consumer goods and services	55	66	59	63

* w 2003 r. UE-25=100, od 2006 r. UE-27=100/for 2003 EU-25=100, from 2006 EU-27=100

Źródło: opracowanie własne na podstawie Lehmuskoski, Reinecke 2004, Borchert, Reinecke 2007, Kurkowiak 2010, 2011
Source: own study based on Lehmuskoski, Reinecke 2004, Borchert, Reinecke 2007, Kurkowiak 2010, 2011

Tabela 5. Współczynnik zmienności indeksów względnego poziomu cen produktów żywnościowych w UE-27 w latach 2003-2009
Table 5. Variation coefficients of price level index for main food categories in the EU-27, 2003-2009

Wyszczególnienie/Specification	Współczynnik zmienności indeksów cen/Variation coefficients of price level index			Zmiana w latach 2003-2009 [%]/ Change in years 2003-2009 [%]
	2003	2006	2009	
Żywność i napoje bezalkoholowe, w tym:/ Food and non-alcoholic beverages, of which:	28,6	23,9	19,8	-30,7
Żywność/Food:	29,2	24,3	20,1	-31,2
– pieczywo i zboża/bread and cereals	35,2	30,6	24,9	-29,2
– mięso/meat	36,5	33,0	26,2	-28,4
– ryby/fish	27,0	24,7	18,9	-29,8
– mleko, sery i jaja/milk, cheeses and eggs	22,2	20,1	17,7	-20,5
– oleje i tłuszcze/oils and fats	18,1	15,0	14,9	-18,1
– owoce, warzywa i ziemniaki/fruits, vegetables, potatoes	32,1	26,6	24,7	-23,0
– pozostała żywność/other food products	24,9	19,3	17,7	-28,8
Napoje bezalkoholowe/Non-alcoholic beverages	25,3	23,1	22,0	-12,9
Napoje alkoholowe/Alcoholic beverages	32,5	28,0	22,4	-31,2
Tytoń/Tobacco	54,1	50,4	41,8	-22,8

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

mięsa (o 44%), zboża, przetwory zbożowe i pieczywo (o 42%) oraz mleko, przetwory z mleka i jaja (o 37%). Najmniej konkurencyjne ceny miała grupa produktów złożona z olejów i pozostałych tłuszczów (ceny niższe o 20%). Porównanie względnych indeksów cen produktów żywnościowych w latach 2003-2010 wskazuje jednocześnie na stopniowe zmniejszanie się przewag cenowych polskich producentów żywności na rynku unijnym. W okresie tym wzrosły indeksy cen wszystkich analizowanych grup produktów żywnościowych, tj. żywności o 16 p.p., napojów bezalkoholowych o 18 p.p., napojów alkoholowych o 2 p.p., a tytoniu o 22 p.p. W tym samym okresie zmniejszyły się również przewagi cenowe Polski w zakresie wszystkich dóbr i usług konsumpcyjnych (o 8 p.p.).

Powyższe tendencje potwierdza porównanie dyspersji cen produktów żywnościowych w Unii Europejskiej w latach 2003-2009 (tab. 5). Spadek wartości współczynników zmienności indeksów względnego poziomu cen wskazuje, że ceny tych produktów wewnątrz UE stopniowo wyrównują się. Zaobserwowany proces konwergencji cen produktów żywnościowych najszybciej następował w grupach: napoje alkoholowe i żywność (w tej grupie szczególnie zmniejszyły się różnice cenowe w rybach i przetworach rybnych, zbożach, przetworach zbożowych i pieczywie, mięsie i przetworach mięsnych oraz tzw. pozostałej żywności), a najwolniej w grupie napoje bezalkoholowe.

Podsumowanie

Z analizowanych danych wynika, że polscy producenci żywności są konkurencyjni cenowo względem producentów z większości krajów członkowskich UE. Poziom cen produktów żywnościowych w Polsce w 2010 r. był o ok. 30% niższy niż przeciętnie w UE-27, jednocześnie był porównywalny z ich poziomem w większości krajów UE-12 oraz znacznie niższy niż w krajach UE-15. Przeprowadzona analiza zróżnicowania cen wewnątrz UE potwierdziła, że polscy producenci żywności w całym okresie członkostwa mieli znaczące przewagi cenowe nad konkurentami z innych krajów członkowskich. W ostatnich latach zaznaczył się proces stopniowego wyrównywania się cen żywności wewnątrz Wspólnoty. Dla Polski z jednej strony oznacza to zmniejszenie przewag cenowych na rynku unijnym, a z drugiej strony postęp procesu integracji polskiego rynku rolno-spożywczego z rynkiem UE. Mimo wzrostu znaczenia pozacenowych źródeł przewag konkurencyjnych, czynnik cenowy w dalszym ciągu pozostaje jednak ważną determinantą międzynarodowej konkurencyjności polskiego sektora żywnościowego.

Literatura

- Baza Eurostat. [www.epp.eurostat.ec.europa.eu], odczyt 2012 r.
- Borchert E., Reinecke S.** 2007: Eating, drinking, smoking – comparative price levels in 37 European countries for 2006. Statistics in focus, Economy and Finance, 90, Eurostat.
- Krugman P.R., Obstfeld M.** 2007: Ekonomia międzynarodowa. Teoria i praktyka. T. 2, PWN, Warszawa.
- Kurkowiak B.** 2010: Price levels for food, beverages and tobacco across the European market differ significantly. Comparative price levels in 37 European countries for 2009. Statistics in focus, Economy and Finance, 30, Eurostat.
- Kurkowiak B.** 2011: Significant differences in consumer price across Europe. Comparative price levels in 37 European countries for 2010. Statistics in focus, Economy and Finance, 28, Eurostat.
- Lehmuskoski M., Reinecke S.** 2004: Eating, drinking, smoking – comparative price levels in EU, EFTA and Candidate Countries for 2003. Statistics in focus, Economy and Finance, 30, Eurostat.
- Szczepaniak I.** (red.) 2009: Ocena konkurencyjności polskich producentów żywności po akcesji do Unii Europejskiej (synteza). Raport z Programu Wieloletniego 2005-2009, 150, IERiGŻ-PIB, Warszawa.
- Szczepaniak I.** (red.) 2012: Monitoring i ocena konkurencyjności polskich producentów żywności (1). Raport z Programu Wieloletniego 2011-2014, 25, IERiGŻ-PIB, Warszawa.
- Wolszczak-Derlacz J.** 2007: Wspólna Europa, różne ceny – analiza procesów konwergencji. Wyd. Fachowe Cedetu Sp. z o.o., Warszawa.

Summary

The purpose of the article is to show the diversification of food prices within the European Union and an evaluation of price competitiveness of Polish producers on the EU market. The current source of the competitive edge of Polish producers are lower costs relative to price. The achievement of the competitive edge was possible for the majority because of the low agricultural product prices, the lowest labor and other production factor costs, and the lowest food processing margins. Along with the progressing integration of the Polish farm and food market with the EU market, the domestic prices converge to the EU price level. Consequently, the use of non-price instruments to compete is essential.

Adres do korespondencji:

dr Iwona Szczepaniak
Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB
Zakład Ekonomiki Przemysłu Spożywczego
ul. Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa
tel. (22) 505 46 58
e-mail: szczepaniak@ierigz.waw.pl